

«Gure lana boterea biluztea da»

Arrazoi zuen Omar Nabarrok. Dena da haragia.

SUSTRAI COLINA

Argazkiak: Dani Blanco

Zuk esana: “Beti sentitu dut pertsona desberdinak izateko beharra”.

Txiki-txikitatik. Ez naiz alferrik aita andaluz eta ama euskalduneko mundakarra. 11-12 urterekin lanbide heziketa ikastera Bilboko barnetegi batera bidali nindutenean lehenengoz jo ninduen arrotz izatearen sentsazioak. Soldaduskan euskaldunek Jimenez esaten zidaten, eta erdaldunek, Ormaetxea. Pertsona desberdinak izateko behar hori beti egon da nigan, eta literaturarako saltoa eman nuen ere ezizen baten premia sentitu nuen, aurrez beste giro batzuetan ezaguna nintzelako gehienbat. Literaturaren barruko jolas hori oso aberasgarria da, baina gurean eta gure inguruko literaturetan merkatuak agintzen du eta argialetxeak ez daude jolaserako. Omar Nabarroekin, hala ere, egin dut neure bidea, eta azken liburuan, “hil da Omar Nabarro” idaztera iritsi naiz, nahigabe neure heriotza aurreikusteko premia sentitzen dudalako, seguru aski.

Ofizio desberdinek lagundu dizute pertsona desberdinak izaten?

Ni bakarra naiz, baina kontraesan askorekin. Halakoak dira kontraesanak, psikologo edo psikiatrak nortasun anitza diagnostikatuko lidakeela. Beti sentitu izan dut mundakarra izateko grina. Bertan bizi, anaiarekin itsasora joan... Bilbon bizi izan naizenean, beste premia batzuei erantzun diet, gauez bizi izan naiz, bohemio, gau-txori. Ezkonduta ere egon naiz, eta inoiz zorion hura hutsezten dut. Aldi berean, guztiz librea eta inorekiko loturarik gabea izan nahi nuke. Nortasun aniztasun horrek lotura handia dauka izan ditudan lanekin. Euskara irakasleoi, esaterako, euskaltegietan, filologo, pedagogo, lagun, antzezle, aholkulari eta inoiz baita maitale izateko ere eskatu digute. Irakaskuntza profesional bezain militante horrek asko dauka antzerkitik, asko moztortik. Are gehiago, bazen ikasle bat euskaltegira etortzeko *Egin* erosten

zuena, eta etortzen ez zenean *El Correo*. AEK-n, ikasle guztiak ziren jatorrak, ezkertiarak, aurrerakoiak, baina gero... Alde guztietako moztorro dantzen mundua zen hura. 1990-91n, *Babel* telebista saioa egin genuenean ere bufoiarena egitea erabaki nuen eta hara non gaur bufoien saioak dauden modan. Esan nahi dudana da nortasun edo izaera anitz horiek oso eraginkorrak izan direla niretzat, aspalditik baitakit pertsonok “ni” edo ego asko dauzkagula gudan. Gizarteak bat bakarra eta koherentea izateko eskatzen digu, baina “ni” bakarra izatearen zentzuan, izugarri kostatzen zait koherentea izatea.

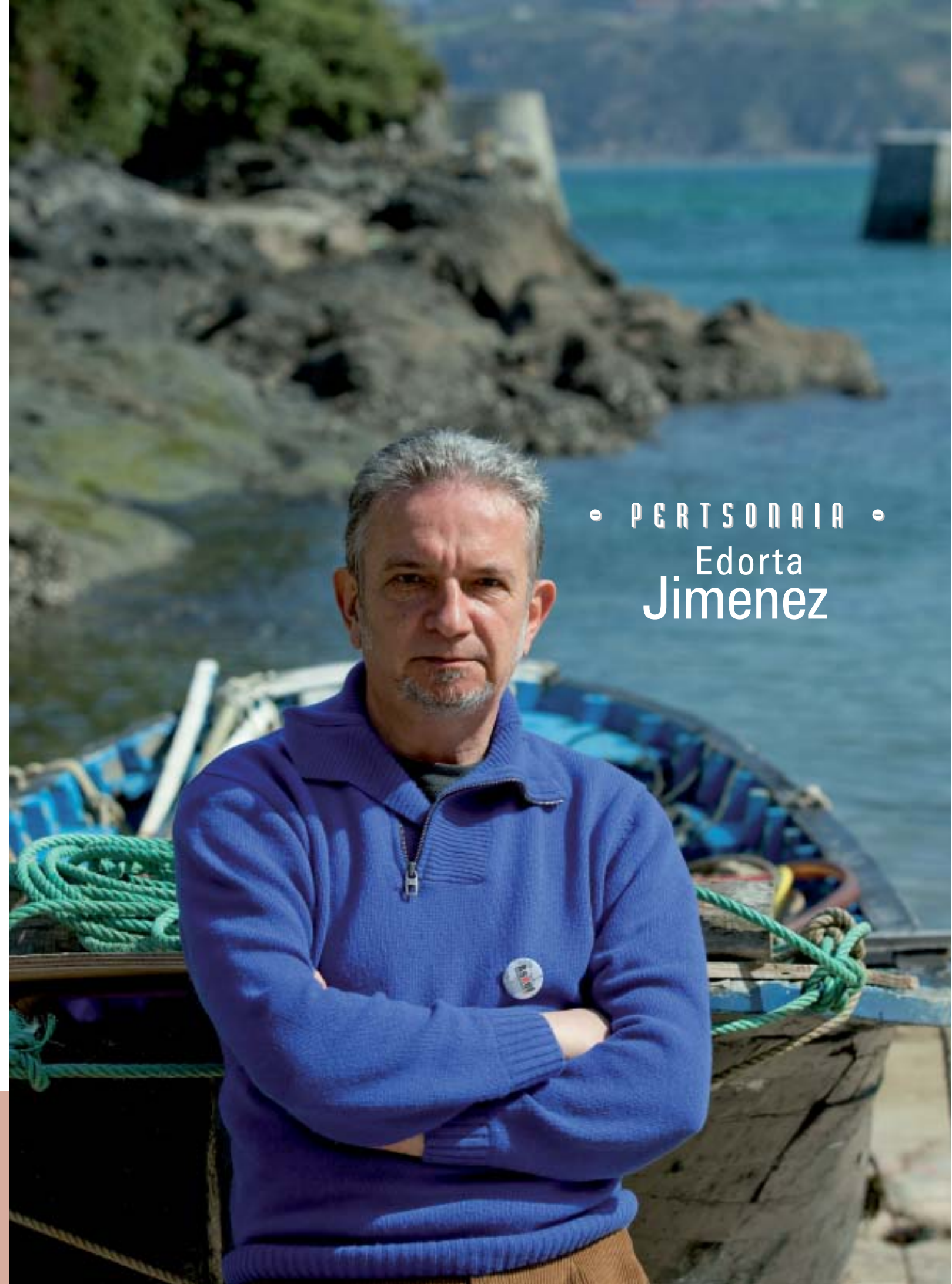
Zer balorazio egiten duzu literaturatik eta literaturarako bizitzeko egindako apustuaz?

Orain, 56 urterekin, memento latza bizi dut, bizitzan lehenengoz etorkizun hurbilak kezkatzen bainau, eta berandu da ezer aldatzeko. Literaturatik eta literaturaren inguruko guztitik bizitzeko apustua egin nuen, eta horren barruan sartzen zen anaiarekin itsasoan ibiltzea Urdaibai erakusten. Azken hori pikutara joan zen baina oso urte zoriontsuak izan ziren. Idazteko erabiltzen nuen materiala hemendik sortzen zen, nire sorterritik, nire Euskal Herritik, eta munduratzeko urratsean beste era batera erabili nezakeen. Orain, beharbada, literatura eta beste lan batzuk uztartuz bizitzeko nire zikloa bukatu da, baina oso pozik nago. Apustua egin nuen eta urteetan egon naiz gerrilla eta utopia eder horretan. Horrek berez merezi du, eta gerora ere merezi izango duela uste dut.

Utopia eder hori ustelduta dagoela, kiratsa dariola, aldarrikatu berri duzu.

Nortasun agiria

1953ko azaroaren 8an jaio zen Mundakan Edorta Jimenez Ormaetxea. Marinela, irakasle, gidolari, itzultzaile eta kazetari lanetan ibili, literaturatik eta literaturarako bizi da egun. *Haragizko Amoreak* eta *Stock13* dira idazle oparo honen azken lanak.

• P E R T S O N A I A •

Edorta
Jimenez

Munduko beste literaturak ere hala daude, gehienak interesen talkengatik, baina gureari buruz ñabardura batzuk zor ditut. Kontua da idazleok idazten dugula, baina hutsaren hurrengoak garela sistema deritzonaren barruan. Horri idazleen proiektio desberdinak gehitu behar zaizkio, eta batez ere, nor den proiektatzailea. Zertarako da literatura bera? Literatura apaingarria eta politikoki zuzena izan behar bada, kritikariak, antologoak eta sari-emileen gisako bitartekariak jartzen dira sistema interesen arabera bideratzeko. Azken 30 urteak errepasatzen baditugu, oihartuko gara euskal literaturaren proiektzioa ideologia jakin bateko esku gutxi batzuetan dagoela, eta ideologia horren arabera gertatzen direla bazterketa eta hautaketak. Zelan iritsi gara horra? Dramatikoa da euskararen etsai historiko batek, euskara folklortzat nahi izan duen hedabideak, euskal literatura kudeatu nahi izatea bere kritika, artikulatu eta iritzien bidez, euskal literatura literatura hispanikoen barruan sartzeko helburu bakarrarekin. Ni irakurleei mintzo natzaie, eta kritikoak izateko eskatzen diet, euren buruei beti argazkietan agertzen direnak nor diren galdetzeko, zer dakiten literaturaz, nork ordaintzen dituen, nork egin dezakeen karrera literario bat, euskal literatura ala literatura hispanikoetako beste bat ukan nahi duten... Euskaltzaindiak uste du Espainiako sari nazionalak nazionalak direla? Nazionalizat badauzka zertara dator "euskal" hori? Zergatik parte hartzen du Espainiako sari nazionaletan? Hori guztia nik esan behar dut jendearekin haserre-tuko naizela jakinda?

"Handitzen zeranean ikusiko duzu isilik ego-teak zenbat balio dun" kantatzen zuen Letek.

Niretzako gogorrena da, hainbeste urtean hori ikusi, eta zelan egon naizen isilik. Hedabide gehienak erdaldunak dira eta euskal idazleok erdaraz aipatzen gaituzte. Hori tragedia bat da. Euskal literatura eta euskal kultura erabat kolonizatuak daude, inperioaren hizkuntzan egiten baita noizean behin kolonizatuok egiten ditugun artelanei buruz berba. Beti izan dut errebelia hori, boterearekiko mesfidantza hori, eta nekatu naiz itxaroteaz, nekatu naiz injustiziaz, nekatu naiz zerrenda beltzez. Katuak legetxe zazpi bizialdi banitu bat eman-go nuke doktore-tesiak egiten eta Euskal Herriko medio espainol eta espainol-zaleetan euskal literatura nola agertu den azaltzen. Lupaz aztertuko nuke X izen batzuk zergatik ez diren sekula agertzen, eta Z izena nahi bes-tetan ageri den, eta lepoa jarriko nuke ideologiarekin zerikusia daukala. Orain ihesbide bat dago, ostera. Inork ez du hizkuntzari buruz hitz egin nahi. Hain gaude kolonizatuta erdal-dunek esaten dutenean heziketa sistema honekin gaztelania hil-zorian dagoela, barre egin

eta "ez izan lotsabakoak!" erantzun beharrean euren terminoetan eztabaidatzen hasten gare-la. Baina nork sinesten du gaztelania galtzeko arriskuan dagoela? Zelan onartzen dugu dis-kurtso hori? Zelan abertzalea den egunkariak sailen izenburuak baizik ez izatea euskaraz? Kolonizatzailearen sisteman bizi gara, koloni-zatzailearen terminoetan pentsatzen dugu, eta garatzen dugun apurra kolonizatzailearen eskemetan garatzen dugu.

Uste duzu errebelia eta ideologia ordainarazi dizkizutela?

Argi eta garbi. Behin pertsona inportante batek esan zidan nagoen lekuen nagoen artean ez nuela salduko. Kontua da ni ez nagoela beraiek uste duten lekuan. Ez nago zehatz-mehatz ideia politiko baten barruan, eremu baten barruan agian bai. Nahiko nuke Euskal Herri bakarra izatea, eta batez ere, balizko aberri hori, utopia hori, ezkertiarra izatea. Ez dut sozial-demokraziarik nahi oste-ra, lehengo planteamendu marxista leniniste-tatik anarkia eta komunismo libertariora ema-nagoa bainago orain. Baina horrek ere ez dit balio. Historian heterodoxoak izan diren guz-tien uberan sentitzen naiz, eta ororen gainetik ateoak naiz. Ateoa naiz uste baitut erlijioa, kris-tautasuna kasu honetan, tragedia handia izan dela gizateriarentzat. Sortzezko bekatu eta erru bat dagoela sinestea humanitatearen kon-trako krimena da, krimen psikologikoa, krimen animikoa. Ez dago eskubiderik kondaire-tan oinarriturik tortura psikologikoak eragin eta erruaren erna-muina gizakiongan hain sakon txertatzeko. Niretzat eliza oso kaltega-rria da, baina harrigarria bezain ulergarria zait zelan egiten den mundu horren defentsa. Zer-gatik bihurtu da Arantzazu kulturgune? Aran-tzazuk parke tematikoa izan behar luke, Azur-mendiren, Gandiagaren edo Salbatore Mitxelenaren esanak gogoratu, baserritarren unibertsitatearen funtzionamendua eta non-dik norakoak azaldu, eta etorriko diren belau-naldiek euskal idazleetan hainbeste apaiz, moja eta fraide zergatik egon diren jakin deza-ten. Artzaintzaren, arrantzaren edo sorginen interpretazio zentroak daude, baina ez euskal kulturaren XX. mendeko azken hamarkadeta-ko belaunaldi esanguratsu pare batena.

Fokupean egon nahi duen idazleak liburuak idazteaz gain molde jakin bateko pertsonaia izateaz arduratu behar duela esaten ari zara?

Euskalduna hain dago kolonizatuta, non kan-pora zabaldu diren idazleak Espainiako sari nazionala irabazi dutenak diren. Gainera, ez dute saldu saria irabazi aurretik, saria jaso ostean baizik. Horrek zer esan nahi duen? Lehen lerroan egotea Madrilek ematen duela. Ni azken urteetan pertsonaia izaten ari naiz,

baina ez gehiago saltzeko. Mundua-
rekin homologatu nahi badugu,
telebistan zaborra behar dugu eta
badaukagu, baina ez nahikoa. Gure
aitona-amon eta lehengusu-lehen-
gusinek *La Noria* eta halakoak ikus-
ten dituzte eta hortxe dago gure
engainua. Euskaraz bizi garenok,
sabinismo eta aranismoaren garaian
bizi gara oraindik. Kaka horretatik
salbu daukagu euskara, baina ez
euskaldunak kaka jatetik. Zer da
kontua, gure purutasunak ez digula
zaborra euskaraz irensten uzten ala bi garela
bakar baten barruan? Pertsonaia bihurtzen ez
bagara, eta ganorazko ezer mamitsurik esaten
ez badugu, irakurleak ez du ezer espero, dena
da *déjà-vu*, ez dago aldarririk, eta asteleheneta-
ko futbol partidaren titularrak bezain prebisi-
bleak izango gara. Pertsonaiak onartzeko prest
ez bagaude, ez dezagun aldarrikatu ez telebis-
ta, ez irrati, ez ezer euskaraz. Gure hedabideak
ekonomia bezalako gai serioez baizik ez dira
mintzatuko, eta hor ere ekonomialariek ez
dute iritzirik emango, Vatikanoko begiralearen
antzeko zerbait izango dira.

Literatura erotikoa euskaraz idaztea homolo- gazioaren parte da?

Aranismoaren aurka, beti amestu dudan anti-
dotoa da. Esaterako, *Stock13* gizarte zerbitzu
bat da, asmo horrekin egin ez badut ere. Azal
horrek begia mintzea dakar eta edozein hiz-
kuntzak edo kulturak aurrera egingo badu begi
minduak behar ditu. Zauriak behar ditugu
begietan, ostean hobeto ikusteko, libreago izat-
eko. Idazle zein irakurleok polizia bat dugu
geure baitan, eta deseroso sentitu direnak,
polizia horrekin egin behar dute borroka.
Idazleek motibo asko izan ditzakete idazteko.
Egon daitezke barre eragiteko, laztan egiteko,
jendeari anestesia emateko, laguntzeko... Baina
nik nire baitan boterearekiko kritiko izan nahi
dut, eta botereari min eman diozula konproba-
tzeko, botereak mendekua hartu behar du,

OFF THE RECORD

Burbuila kosmikoa

Haize fin eta hotza dabil Mundakan.
Elkarrizketa non egingo genuen gal-
detu diogu Edortari. "Barruan ala kan-
poan?" itaundu digu berak, eta guk
ezer esan aurretik "zatozte nire bur-
buila kosmikora" bota. Pare bat potin
zahar inguruan, itsasoa parean, kaio-
ak bueltaka, eta gu haitzetan eseri
gara. Burbuilan ez dabil haizerik.

orduan jakingo duzu min hartu
duela. Niretzat ez du merezi idazle
izatea apaizek, mojek, militarrek edo
poliziek madarikatuko duten eta erre
nahi luketen liburua idazteko ez
bada. Nik hori lortu dut, eta pozik
nago, baina min handiago eman
nahi nuke. Gutxiarekin bizi naiz,
gutxiagorekin biziko nintzateke, eta
beste batzuen gisan gizarte laguntza
jasoko banu, are gauza gogorragoak
esan eta idatziko nituzke.

Urdaibain eraiki nahi duten Guggenheim berriarekin ez zaizu gairik faltako.

Inoiz baino argiago erakutsi du botereak
Urdaibaiko biztanleok erreserbako indioak
garela, hutsaren hurrena. Jose Luis Bilbaoren
erabakia izan da. Kontsultatu du Guggenheim
Fundazioarekin, adituekin bildu aurretik zabal-
du du egin egingo zela, EAJko militantei eta
Bizkaiko merkatariei azaldu die asmoa, eta guri
ez digu oraindik inork ezer esan. Hau diktadu-
ra da. Lur hauek ezagutzen dituen edozeinek
daki hautatu duten kokapena sinbolikoki zer
inportantea den, eta museoa eraikiz gero Sabi-
no Aranaren historia guztia azpian hartuko
dutela. Bai, Sabino Aranaren biografia guztia
Sukarrietan kontatu ahal da, museoa eraiki
nahi duten lekuan. Boterea biluztu egin da,
hemen Urdaibain, espekulazio gose hutsaga-
tik. Nire aberkide eta erkideen benetako izaera
neoliberal eta diktatoriala ikusi dut. Haluzina-
tuta nago. Agian indioa naizelako da, aitaren
aldetik mestizoa, eta erreserba honetan hutsa-
ren hurrengoa. Ez dakigu nor den nor, baina
hemen kasaka azulek eta kasaka gorriek agin-
tzen dute. Gu indio puta eta zoritxarreko
batzuk baino ez gara, eta bakero pelikuletan
legez, indio horietako batzuk dabilta kasaka
gorri eta azulen zaldien gidari. Ez dakit orain
arte agertu naizena baino biluziago agertu nahi
dudan, baina geratzen dira esan eta idaztekoak.
Norbera biluzteak besteak biluztera behartzen
ditu, eta gure lana boterea biluztea da. ■

Baxenako de Canores/Espeleologia Arrolla Jaitsierak/Espeleologia
 Baxenako de Canores/Espeleologia Arrolla Jaitsierak/Espeleologia
 Baxenako de Canores/Espeleologia Arrolla Jaitsierak/Espeleologia
 y mucho mas... eta askoz gehiago...
 www.inguruabentura.com
 info@inguruabentura.com
 Tel: 635 748 948